

Національна безпека у сфері громадського здоров'я: правові засоби захисту від загроз

Монографія є результатом проведеного авторським колективом комплексного дослідження правових засобів захисту національної безпеки у сфері громадського здоров'я. Проаналізовано поняття національної безпеки, систему загроз національній безпеці, зокрема в частині громадського здоров'я, правові механізми їх подолання та перспективи вдосконалення українського законодавства відповідно до міжнародних і європейських стандартів. Досліджено правові засади регулювання громадського здоров'я, а також поняття, структуру й систему громадського здоров'я як в Україні, так і в країнах ЄС. Здійснено аналіз концептуальних засад правового регулювання високих технологій у сфері громадського здоров'я, зокрема штучного інтелекту, телемедицини, мобільної охорони здоров'я тощо. Звернуто увагу на проблеми та перспективи розвитку правового регулювання високих технологій у сфері охорони здоров'я як у світі, так і в Україні. Ґрунтовно досліджено кримінальне законодавство України щодо захисту національної безпеки у сфері громадського здоров'я (зокрема статті 130, 133, 139, 140, 325 та 326 КК України). На основі аналізу судової практики, контент-аналізу медіа та складів кримінальних правопорушень виявлено анахронізми, прогалини та недоліки в низці кримінально-правових норм, які забезпечують охорону громадського здоров'я, запропоновано шляхи їх вирішення. Окрім того, самостійного дослідження отримали перспективи вдосконалення в Україні кримінального законодавства щодо захисту національної безпеки у сфері громадського здоров'я. Розглянуто кримінальні правопорушення проти здоров'я людини та проти порядку охорони здоров'я людей у проєкті нового КК України.

Для наукових і практичних працівників у галузі права, сфери охорони здоров'я, студентів, аспірантів і викладачів закладів вищої освіти, а також широкого кола читачів.

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ
ЗЛОЧИННОСТІ ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. В. СТАШИСА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я: ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ВІД ЗАГРОЗ

Монографія

За загальною редакцією
доктора юридичних наук, професора
Н. О. Гуторової

Харків
«Право»
2024

DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178602017>
УДК [34:614](477+4-6ЄС)
НЗ5

Авторський колектив:

Н. О. Гуторова – розд. VI (підрозд. 6.2 – у співавторстві з Є. С. Гнедиком), висновки;
В. М. Пашков – розд. III, висновки;
А. О. Гаркуша – розд. IV, висновки;
Т. О. Михайліченко – вступ, розд. I (підрозд. 1.3 – у співавторстві з А. О. Хорішко), підрозд. 5.1, 5.3, 5.5, 5.7 розд. V, висновки;
Ю. Ю. Забуга – підрозд. 5.2, 5.4, 5.6 розд. V, висновки;
Є. С. Гнедик – підрозд. 6.2 розд. VI (у співавторстві з Н. О. Гуторовою), висновки;
П. П. Нога – розд. II, висновки;
А. О. Хорішко – підрозд. 1.3 розд. I (у співавторстві з Т. О. Михайліченко)

Рецензенти:

П. Л. Фріс, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри політики у сфері боротьби зі злочинністю та кримінального права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, член-кореспондент НАПрН України;
В. Б. Харченко, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінально-правових дисциплін Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

*Рекомендовано друку вченою радою
Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України
(постанова № 8/2 від 25.12.2024)*

Монографію підготовлено в межах виконання фундаментального наукового дослідження «Національна безпека у сфері громадського здоров'я: правові засоби захисту від загроз» (державний реєстраційний номер 0120U105608).

ISBN 978-617-8602-01-7

© Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, 2024

Відомості про членів авторського колективу

Гуторова Наталія Олександрівна – доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії дослідження проблем національної безпеки у сфері громадського здоров'я Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2485-0651>

Пашков Віталій Михайлович – доктор юридичних наук, професор, завідувач лабораторії дослідження проблем національної безпеки у сфері громадського здоров'я Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-9489-7768>

Гаркуша Андрій Олександрович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного, господарського і фінансового права Полтавського юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого; з 2021 р. по 2024 р. – провідний науковий співробітник лабораторії дослідження проблем національної безпеки у сфері громадського здоров'я Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5266-3007>

Михайліченко Тетяна Олександрівна – кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник лабораторії дослідження проблем національної безпеки у сфері громадського здоров'я Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-4668-3375>

Забуга Юлія Юріївна – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник лабораторії дослідження проблем національної безпеки у сфері громадського здоров'я Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-1956-2233>

Гнедик Євген Сергійович – кандидат юридичних наук, молодший науковий співробітник лабораторії дослідження проблем національної безпеки у сфері громадського здоров'я Науково-дослідного інституту вивчення

проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-3005-3624>

Нога Петро Петрович – молодший науковий співробітник лабораторії дослідження проблем національної безпеки у сфері громадського здоров'я Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-9613-0181>

Хорішко Анна Олександрівна – молодший науковий співробітник лабораторії дослідження проблем національної безпеки у сфері громадського здоров'я Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України; ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0008-1377-2014>

Вступ

Безпека у сфері громадського здоров'я є невід'ємною складовою національної безпеки України загалом. Її значення особливо актуалізується в умовах сучасних викликів, серед яких повномасштабна війна з росією, епідемії та пандемії, що періодично з'являються в Україні та у світі, екологічні катастрофи, а також соціальні та економічні кризи. За таких умов успішно функціонуюча система громадського здоров'я виступає ключовим інструментом забезпечення стійкості держави, оскільки гарантує захист життя і здоров'я населення, запобігає епідеміям та реагує на надзвичайні ситуації.

Відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про національну безпеку», національна безпека визначається як стан захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного устрою та інших інтересів держави від актуальних і потенційних загроз. Загрози в галузі громадського здоров'я охоплюють кризи в системі охорони здоров'я, порушення прав пацієнтів, недостатню ефективність медичної допомоги та корупцію. Серед додаткових загроз варто також назвати високий рівень міграції, низький рівень фінансування медицини, поширення фальсифікованої медичної продукції, порушення стандартів лікування, недотримання санітарних норм, монополізація фармацевтичного ринку тощо.

Окремим і не менш масштабним викликом для системи громадського здоров'я, ніж пандемія COVID-19 та епідемії туберкульозу та ВІЛ/СНІДу в Україні, для нашої держави стала війна та її наслідки, у тому числі й майбутні. Російсько-українська війна, яка почалася у лютому 2014 р. і переросла в повномасштабну агресію в лютому 2022 р., значно посилила ризики у сфері громадського здоров'я, адже бойові дії призвели до масштабного руйнування медичної інф-

раструктури, значного зменшення фахівців, обмеженого доступу до медичних послуг на ТОТ, поширення інфекційних хвороб (як-от, туберкульоз, ВІЛ/СНІД, гепатити, кишкові інфекції, холера, сказ та ін.), загострення проблеми антибіотикорезистентності, високого рівня травматизму, що супроводжується інфекційними ускладненнями (гепатит, правець).

Окрім цього, під час бойових дій постійно зберігається небезпека використання біологічної зброї, що може спричинити масштабні епідемії. А відсутність вакцинації в умовах воєнного стану збільшує загрозу поширення поліомієліту, кору, дифтерії та інших вакцинокованих хвороб.

Законодавче поле України щодо громадського здоров'я зазнало суттєвих змін з ухваленням ЗУ «Про систему громадського здоров'я» від 06.09.2022 № 2573-ІХ. Закон визначає правові, організаційні та економічні засади функціонування системи громадського здоров'я, спрямовані на попередження хвороб, підвищення якості життя громадян, контроль над санітарно-епідемічною безпекою та реалізацію прав людини на охорону здоров'я. Проте, як показали наслідки повномасштабного вторгнення російської федерації, система охорони здоров'я виявилася не готовою до таких викликів.

Самостійним викликом є євроінтеграційний процес, адже наразі для України важливою є гармонізація національного законодавства з нормами ЄС. Імплементация директив та регламентів ЄС дозволить забезпечити прозорість медичної системи, полегшить залучення іноземних інвестицій та сприятиме підвищенню рівня медичних послуг.

Загалом сучасні біологічні та соціальні загрози вимагають розробки стратегій управління ризиками. Основними проблемами є: спалахи епідемій, у тому числі через війну та зруйновану інфраструктуру, поширення хвороб, пов'язаних зі стресом і депресією, низька екологічна безпека, поширення наркоманії та алкоголізму тощо. За таких умов важливо створити ефективну систему моніторингу та контролю за поширенням хвороб, що включатиме сучасні цифрові технології, бази даних та мобільні платформи. Окрім того, у післявоєнний період Україні доведеться подолати такі проблеми як: нестачу вакцин і медичної продукції, поширення інфекційних хвороб через порушення

календаря щеплень, високий рівень травматизму та інвалідизації, психічні розлади, включно з ПТСР, зростання соціально небезпечних хвороб, як-от ВІЛ/СНІД. Реабілітація постраждалих від війни потребуватиме комплексного підходу, що включає фізичне й психологічне відновлення.

Отже, метою дослідження є вдосконалення існуючої системи правових засобів захисту від загроз національній безпеці у сфері громадського здоров'я, в тому числі з урахуванням триваючої російсько-української війни, усунення існуючих суперечностей і прогалин в правовому регулюванні, що має призвести до суттєвого підвищення її ефективності

Методи дослідження. Під час дослідження застосовувалася низка методів. Зокрема, метод спостереження; діалектичний, статистичний, системно-структурний, порівняльно-правовий, конкретно-соціологічні методи, у тому числі метод контент-аналізу, та інші

Громадське здоров'я є одним з найважливіших елементів національної безпеки України. Розбудова ефективної системи управління ризиками, адаптація європейських стандартів та інтеграція новітніх технологій є необхідними кроками для підвищення стійкості держави., а відновлення країни після війни вимагатиме значних інвестицій у медичну сферу, посилення епідеміологічного контролю та впровадження програм реабілітації. Лише комплексний підхід до вирішення цих проблем дозволить забезпечити довготривалу стабільність і безпеку населення.

Зміст

Відомості про членів авторського колективу	3
Список скорочень	5
Вступ	6

Розділ I

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я.....	9
1.1. Поняття національної безпеки	10
1.2. Система загроз національній безпеці	13
1.3. Погляд науковців на епідемічну безпеку як складову національної безпеки.....	18

Розділ II

ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

ТА УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ.....	24
2.1. Громадське здоров'я в системі міжнародно-правових актів: історія розвитку та сучасні підходи до розуміння	24
2.2. Сучасний стан та перспективи розвитку інституційного та правового регулювання охорони громадського здоров'я в Україні.....	41
2.3. Громадське здоров'я як складова соціально-економічної політики держави: міжнародний досвід.....	54

Розділ III

ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я: ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА

ТА СИСТЕМА.....	66
3.1. Сутність поняття громадського здоров'я в Україні та країнах ЄС: порівняльна характеристика	66
3.2. Цифровізація в структурі правового забезпечення громадського здоров'я	81
3.3. Структура правого регулювання системи громадського здоров'я	85

Розділ IV

ВИСОКІ ТЕХНОЛОГІЇ В ГРОМАДСЬКОМУ

ЗДОРОВ'Ї ТА ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЇХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ 99

- 4.1. Концептуальні засади правового регулювання високих технологій у сфері громадського здоров'я 101
- 4.2. Правове регулювання високих технологій у сфері громадського здоров'я в Україні 109
- 4.3. Міжнародний досвід правового регулювання високих технологій у сфері охорони здоров'я 123
- 4.4. Проблеми та перспективи розвитку правового регулювання високих технологій у сфері охорони здоров'я 130

Розділ V

КРИМІНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

ЩОДО ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я 137

- 5.1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень у сфері громадського здоров'я 137
- 5.2. Зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби (ст. 130 КК України) 140
- 5.3. Зараження венеричною хворобою (ст. 133 КК України) 148
- 5.4. Ненадання допомоги хворому медичним працівником (ст. 139 КК України) 152
- 5.5. Неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником (ст. 140 КК України) 166
- 5.6. Порухення санітарних правил і норм щодо запобігання інфекційним хворобам та масовим отруєнням (ст. 325 КК України) 175
- 5.7. Порухення правил поведження з мікробіологічними або іншими біологічними агентами чи токсинами (ст. 326 КК України) 183

Розділ VI

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ В УКРАЇНИ КРИМІНАЛЬНОГО

ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ

БЕЗПЕКИ У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я 192

- 6.1. Загальна характеристика та види злочинів, які завдають шкоду здоров'ю 193

6.2. Кримінальні правопорушення проти здоров'я людини	199
6.3. Кримінальні правопорушення проти порядку охорони здоров'я людей.....	207
Висновки.....	214
Список використаних джерел	223
Список публікацій авторського колективу за темою фундаментального дослідження.....	265

Національна безпека у сфері громадського здоров'я: правові засоби захисту від загроз : монографія / за заг. ред. Н. О. Гуторової ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса Нац. акад. прав. наук України. – Харків : Право, 2024. – 304 с. – DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178602017>.

ISBN 978-617-8602-01-7

Монографія є результатом проведеного авторським колективом комплексного дослідження правових засобів захисту національної безпеки у сфері громадського здоров'я. Проаналізовано поняття національної безпеки, систему загроз національній безпеці, зокрема в частині громадського здоров'я, правові механізми їх подолання та перспективи вдосконалення українського законодавства відповідно до міжнародних і європейських стандартів. Досліджено правові засади регулювання громадського здоров'я, а також поняття, структуру й систему громадського здоров'я як в Україні, так і в країнах ЄС. Здійснено аналіз концептуальних засад правового регулювання високих технологій у сфері громадського здоров'я, зокрема штучного інтелекту, телемедицини, мобільної охорони здоров'я тощо. Звернуто увагу на проблеми та перспективи розвитку правового регулювання високих технологій у сфері охорони здоров'я як у світі, так і в Україні. Ґрунтовно досліджено кримінальне законодавство України щодо захисту національної безпеки у сфері громадського здоров'я (зокрема статті 130, 133, 139, 140, 325 та 326 КК України). На основі аналізу судової практики, контент-аналізу медіа та складів кримінальних правопорушень виявлено анахронізми, прогалини та недоліки в низці кримінально-правових норм, які забезпечують охорону громадського здоров'я, запропоновано шляхи їх вирішення. Окрім того, самостійного дослідження отримали перспективи вдосконалення в Україні кримінального законодавства щодо захисту національної безпеки у сфері громадського здоров'я. Розглянуто кримінальні правопорушення проти здоров'я людини та проти порядку охорони здоров'я людей у проєкті нового КК України.

Для наукових і практичних працівників у галузі права, сфери охорони здоров'я, студентів, аспірантів і викладачів закладів вищої освіти, а також широкого кола читачів.

УДК [34:614](477+4-6ЄС)

Наукове видання

Гуторова Наталія Олександрівна,
Пашков Віталій Михайлович,
Гаркуша Андрій Олександрович та ін.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я: ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ВІД ЗАГРОЗ

Монографія

Підписано до друку 27.12.2024. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 17,7. Обл.-вид. арк. 13. Тираж 100 пр. Зам. № 252

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20, (063) 254-50-84

Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>

E-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua

E-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

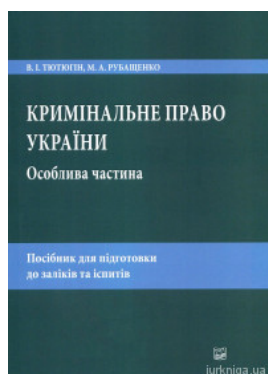
Виготовлено ТОВ «Промарт»,
вул. Весніна, 12, Харків, 61023, Україна
Тел. (057) 717-25-44

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5748 від 06.11.2017

Книги, які можуть вас зацікавити

Міжнародне кримінальне право.
Видання друге

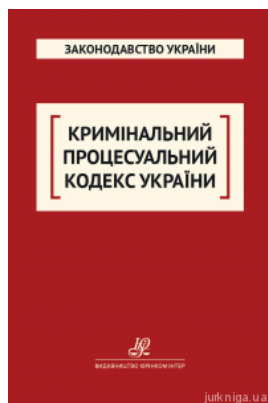
Кримінальне право України. Особлива частина: посібник для підготовки до заліків та іспитів. 8-ме видання, перероблене і доповнене

Тактико-психологічні засади слідчої та оперативно-розшукової діяльності

Кримінальний кодекс України. Юрінком Інтер

Кримінальний процесуальний кодекс України. Юрінком Інтер

Кодекс України про адміністративні правопорушення. Юрінком Інтер

Перейти до галузі права
Адміністративне право

[Перейти на сайт →](#)